

MORT

ÚŽASNÁ ZEMĚPLOCHA
TERRY PRATCHETT

Copyright © 1987 by Terry Pratchett
Translation © 1994 Jan Karkov
Cover art copyright © 1987 by Josh Kirby

Všechna práva vyhrazena. Žádnou část této knihy není
dovoleno použít nebo jakýmkoliv způsobem reprodukovat
bez souhlasu nakladatele.

ISBN 978-80-7197-507-6

M O R T

Věnováno Rhianně

Ocitáme se v místnosti jasně ozářené svitem svic, kde jsou uloženy odměrky životů – police za policí plné přesýpacích hodin, jedny za každou žijící osobu. Jemný písek se ve skleněných baňkách přesypá z budoucnosti do minulosti. Sykot padajících zrněk se slévá a naplňuje prostor hukotem podobným řevu moře.

A tady vidíme majitele té podivné místnosti, který prochází mezi policemi s výrazem tvora nadmíru zaměstnaného. Jmenuje se Smrť.

Ale není to Smrť ledajaký. Tohle je Smrť, jehož prostor působnosti není, abychom řekli pravdu, vlastně ani prostor, ale plocha, Zeměplocha, planeta podobná obrovskému talíři. Ten talíř leží na zádech čtyř slonů, kteří stojí na krunýři gigantické vesmírné želvy, Velké A'Tuin, a jeho okraje zdobí bílá pěna krajopádu, jehož vody věčně mizí v hlubinách vesmíru.

Vědci vypočetli, že pravděpodobnost existence něčeho tak výjimečně nesmyslného je zhruba několik milionů k jedné.

Jenže mágové zase spočítali, že při pravděpodobnosti, že se nějaká věc může přihodit s pravděpodobností milion ku jedné, přihodí se pravidelně devětkrát z deseti případů.

Smrť tiše klepe kostěnými chodidly po zemi, vyložené šachovnicí černých a bílých dlaždic, a zatímco kostnatými prsty přebíhá po řadách pilně pracujících přesýpacích hodin, tiše si něco bručí do velké kápě.

Nakonec nachází jedny hodiny, které ho, jak se zdá, uspokojí, opatrně je zvedá z police a přenáší si je k nejbližší svíci.

Podrží je tak, aby se v nich odrazilo světlo, a upřeně se zadívá na jasný bod, který v nich zazáří.

Nehybným pohledem očních důlků naplněných nevyzpytatelnou temnotou přeletí obraz vesmírné želvy kráčející hlubinami vesmíru, jejíž krunýř je zjizvený kometami a plný kráterů po nárazech meteoritů. Jak Smrt ví, jednoho dne zemře i Velká A'Tuin, a to bude skutečně úkol nadlidský.

Ohnisko jeho pohledu se však neustále zaostřuje dál, směrem k modrozelené vznešenosti samotné Plochy, která se pomalu otáčí pod maličkou oběžnicí – zeměplošským sluncem.

Ted' se Smrtův pohled stočil k obrovskému horskému masivu, k horám Beraní hlavy. Hory Beraní hlavy jsou plné hlubokých údolí, nepřístupných roklin a dalších zeměpisných a geologických útvarů, se kterými si dost často samy nevědí rady. Mají vlastní nevyzpytatelné počasí, které se převážně skládá z deště podobného šrapnelům, větrů se silou a ostrostí karabáče a nepřetržitých bouří. Někteří lidé říkají, že je to tím, že hory Beraní hlavy jsou domovem staré divoké magie. Ale s dovolením, někteří lidé vám řeknou i to, co nevědí, že?

Ted' právě Smrt zamrkal, aby tak zaostřil ještě více do hloubky. Už se před ním objevují horská úbočí na posměrné straně hor.

Ted' zaostřil na jedno konkrétní úbočí.

Ted' na pole, které na něm leží.

Ted' objevil běžícího chlapce.

Ted' ho upřeně pozoruje.

Ted' sám pro sebe říká hlasem podobným úderům olověných desek padajících na žulové podloží: ANO.

Není pochyb, že v půdě té kopcovité oblasti plné roklin, pojmenované – už kvůli podivnému zbarvení, které dodávala místní flóře – kraj oktarínové trávy, bylo něco magického. Tak například to bylo jedno z toho mála míst, kde rostly rozličné druhy loněk – dvouloňky i víceloňky.

Loňky jsou byliny rostoucí v čase nazpět. Zasadíte jejich semena letos a ony vám vyrostou vloni nebo předloni, podle druhu.

Mortova rodina se specializovala na destilaci lihoviny z loňkové révy. Ta byla neobyčejně silná a vyhledávaná především věstci a předpovědači štěstí, protože těm samozřejmě poskytovala možnost nahlédnout do budoucnosti. Jediná nevýhoda byla v tom, že kocovina z ní bývala pravidelně to ráno *předtím*, a abyste se jí zbavili, bylo třeba pít dvakrát tolik.

Pěstitelé loněk bývali velcí vážní lidé, kteří se hodně věnovali sebezpytování a častému a pečlivému studiu kalendáře. Obyčejný farmář, který prostě zanedbal to, co zasel nebo vůbec nezasel, prostě jen přišel o úrodu. Jenže ten, kdo nezasel včas semena rostlin, jejichž úroda už byla sklizena před dvanácti měsíci, riskoval, že naruší samotnou materii příčinnosti, nemluvě o jiných průběžných obtížích.

Další průběžnou obtíž v Mortově rodině bylo, že nejmladší syn nejen že nebyl vážný, ale k zahradnictví a zemědělství měl stejné nadání jako leklá mořská hvězdice. Ne že by nebyl užitečný, ale jeho ochota a užitečnost byly toho zvláštního, šťastného a bezstarostného druhu, kterého se každý vážný člověk brzo začne obávat. Bylo v nich něco nakažlivého, možná dokonce neblahého. Mort byl vysoký, rusovlasý, pihovatý, s vytáhlým tělem, které jako by bylo pod kontrolou svého majitele jen částečně a kromě toho se převážně skládalo z kolen a loktů.

Toho konkrétního dne se hnal napříč polem, mával rukama a křičel.

Mortův otec a strýc ho sklíčeně pozorovali od kamenné zídky.

„Jedné věci nerozumím,“ ozval se otec Lezek. „Jak je možné, že před ním neuletí ani ptáci. Kdyby se *ke mně* blížilo něco takového, já bych tedy uletěl.“

„No jo. Lidské tělo je zázračná věc. Víš, chtěl jsem říct, že nohy se mu viklají na všechny strany, ale je v nich slušná dávka rychlosti.“

Mort doběhl na konec pole. Přežraný lesní holub mu stačil taktak poodejít z cesty.

„Ale srdce má na správném místě, to musím říct,“ pokračoval otec Lezek opatrně.

„Jo, jasně, srdce jo. To jenom, že ten zbytek má trochu jinde.“

„Doma je čistotný. A moc toho nesní,“ dodával spěšně Lezek.

„No, asi ne, to je na něm vidět.“

Lezek se podíval po očku na svého bratra, který upřeně pozoroval oblohu.

„Slyšel jsem, že by se u tebe na farmě našlo nějaké zaměstnání, Hameši,“ odhodlal se nakonec Lezek.

„No jo, už ne. Už mám pomocníka.“

„Aha,“ prohlásil Lezek zachmuřeně. „A od kdy?“

„Od včerejška,“ lhal jeho bratr s hadí rychlostí. „Všechno potvrzeno a podepsáno. Lituju. Podívej, ne že bych proti mladýmu Mortovi něco měl, koukni, je opravdu příjemnej kluk, víš, ale je to prostě v tom, že...“

„Já vím, nemusíš mi to vysvětlovat,“ přikývl Lezek. „Ani oběma rukama najednou si nejní schopnej najít vlastní zadek.“

Oba se znovu zadívali na vzdálenou postavu. Ta upadla a přiskákalo k ní několik holubů, aby ji prozkoumali.

„Víš, ale hloupej nejní,“ řekl Hameš. „Rozhodně by o něm člověk neřekl, že je blb.“

„V hlavě má vážně nějakej mozek, to zas jo,“ potvrdil Lezek. „Někdy začne myslet tak tvrdě, že ho musíš praštit do hlavy, aby si tě všiml. Jeho babička ho dokonce naučila číst, věřil bys tomu? Možná že si při tom trochu přehřál hlavu.“

Mortovi se podařilo vstát, ale zakopl o vlastní šaty.

„Měl bys ho dostat na řemeslo,“ řekl Hameš přesvědčeně. „Nebo by z něj mohl možná bejt kněz. Nebo mág? Ti prej taky hodně čtou, tihle mágové.“

Potom se podívali jeden na druhého. Oběma současně se do vědomí vkradla myšlenka, čeho všeho by byl Mort schopen,

kdyby dostal do svých ochotných rukou nějakou magickou knihu.

„Dobře,“ pospíšil si Hameš, „tak tedy něco jinýho. Musí bejt habaděj věcí, který by mu určitě šly krásně od ruky.“

„Poslední dobou moc přemejšlí, v tom je ta potíž,“ řekl Lezek. „Podívej se na něj teď. Člověk nepřemejšlí, jak má vyplašit ptáky, prostě je vyplaší. Teda normální kluk, že jo.“

Hameš se rozpačitě poškrabal na bradě.

„Třeba by to mohl bejt problém úplně někoho jinýho,“ prohlásil nakonec.

Lezkův výraz se nijak nezměnil, ale kůže kolem očí se mu poněkud napnula.

„Jak to myslíš?“

„Víš, že je příští týden v Ovčím hřbetu pracovní trh. Nabídni ho tam jako učedníka, ne? Jeho nový mistr z něj bude muset něco udělat. Tak to říkají zákony. Jakmile jednou mistr podepíše smlouvu, má to zpečetěný.“

Lezek se podíval přes pole na svého syna, který si prohlížel jakýsi kámen. „No, nechtěl bych zasejc, aby se mu něco stalo nebo aby na něj byl někdo extra zlej, rozumíš?“ řekl pochybovačně. „Máme ho docela rádi, naše máma a já. Víš, už jsme si na něj docela zvykli.“

„Já si myslím, že by to bylo pro jeho vlastní dobro, víš? Teprve takový věci vytvářejí z kluků pořádný chlapy.“

„Aha, no jo. Asi jo. Fakt je, že na něm najdeš spoustu tvárného materiálu,“ povzdechl si Lezek.

Morta ten kámen začal opravdu zajímat. Vyčnívaly z něj spirálovité ulity, pozůstatky prvních dnů světa, doby, kdy ještě Stvořitel, bůhví proč, vytvářel živé bytosti z kamene.

Morta zajímalo mnoho věcí. Například proč k sobě lidské zuby přiléhají tak přesně. O tom dlouho přemýšlel. Pak tady byla ta hádanka, proč slunce vychází ve dne, kdy je světlo, když by bylo lepší, aby svítilo v noci, kdy je tma. Běžná vysvětlení sice znal, ale tak nějak ho neuspokojovala.

Krátce řečeno, Mort byl jedním z těch lidí, kteří byli nebezpečnější než pytel chřestýšů. Byl rozhodnut proniknout na kloub logice, která leží v pozadí vesmíru.

To ovšem bylo velmi těžké, protože tam žádná logika nebyla. Když dával Stvořitel svět dohromady, měl spoustu skvělých nápadů, ale rozhodně k nim nepatřil záměr, aby byl svět srozumitelný.

Tragičtí hrdinové pravidelně vzdychají ve chvílích, kdy se o ně začnou zajímat bohové, ale v největším maléru jsou především ti lidé, kterých si bohové úmyslně nevšímají.

Otec už na něj zase jako obvykle křičel. Mort hodil kámen po holubovi, který už byl tak nažraný, že mu nebyl s to ustoupit z cesty, a vydal se klátivým krokem přes pole.

Tak se stalo, že se Mort s otcem vydali na svátek Prasečí hlídky ze svých hor do Ovčích hřbetu. Těch několik Mortových drobností vezli v pytli na zádech malého osla. Město mělo sotva víc než čtyři řady domů s obchody kolem čtvercového prostranství dlážděného kočičími hlavami. Obchody dodávaly okolním farmářům i místní populaci všechno, co bylo třeba.

Po necelých pěti minutách po příjezdu už vyšel Mort od místního krejčího a na sobě měl volné hnědé oblečení nejistého účelu, které si původní zákazník z očividného důvodu nevyzvedl. Na druhé straně v něm zbývalo dost místa, kdyby byl Mort náhodou vyrostl, a to i pro případ, že by vyrostl do podoby vícenohého slona.

Otec si ho prohlédl kritickým okem.

„Moc hezké, opravdu,“ pokýval spokojeně hlavou. „Za ty peníze rozhodně!“

„Koušou,“ ošíval se Mort. „Mám *pocit*, jako kdybych v nich nebyl sám.“

„Tisíce chlapců na světě by bylo otci vděčných za takové pěkné a teplé, é, to –“ začal Lezek, ale pak se zarazil a dodal, „oblečení, jako máš ty, hochu.“

„Nemohl bych se o ně s těmi chlapci podělit?“ zeptal se Mort hlasem plným naděje.

„Chci, abys vypadal upraveně,“ odpověděl Lezek odměřeně. „Musíš budit dokonalý dojem, vynikat v davu.“

O tom se nedalo pochybovat. To bylo jisté. Vydali se po náměstí a každý se oddával svým vlastním myšlenkám. Obvykle se Mort na návštěvu města těšil, miloval jeho kosmopolitní atmosféru, podivná nářečí venkovanů z vesnic často vzdálených celých deset, někdy i patnáct kilometrů. Tentokrát se však cítil podivně chápavý, jako kdyby si vzpomínal na něco, co se ještě nestalo.

Trh fungoval zhruba takto: muži hledající práci stáli v nepravidelných řadách ve středu náměstí. Mnozí z nich nosili na kloboucích malá znamení, která sdělovala světu, ve kterém oboru lidské činnosti se vyznají. Tak například pastevcí mívali za kloboukem chomáč vlny, povozníci několik žíní, bytoví architekti kus vkusného čalounu a tak dále.

Chlapci, kteří se chtěli dostat někam do učení, se shromažďovali na středové straně náměstí.

„Prostě půjdeš a postavíš se tam a někdo přijde a nabídne ti, že tě vezme do učení,“ vysvětloval mu Lezek a hlas mu nejistě přeskakoval. „Když se jim budeš zamlouvat, pochopitelně.“

„A jak zjistíš, jestli se jim zamlouvám?“ vyzvídal Mort.

„No, to je jednoduché,“ řekl Lezek a odmlčel se. O tomhle mu Hameš neřekl nic. Posbíral v duchu to málo, co věděl o trzích a co se týkalo především obchodu s dobyt看kem, a odhodlaně se pustil na tenký led: „No víš, myslím, že ti spočítají zuby a tak. Taky se přesvědčí, jestli sípavě nedýcháš a jestli máš v pořádku nohy, jako jestli nekulháš. O tom čtení bych radši nemluvil, některý lidi by to mohlo poplašit.“

„A co se stane potom?“ chtěl vědět Mort.

„Pak půjdeš a začneš se učit řemeslo.“

„Jaké řemeslo třeba?“

„No... tesařina je docela hezká,“ troufl si Lezek. „Nebo zlodějna. To víš, někdo to dělat musí.“

Mort upřel oči na špičky bot. Byl poslušný syn, když na to trochu myslel, a jestliže se od něj čekalo, že z něj bude učedník, tak bude učedník. Tesařství se mu však nijak zvlášť nezamlouvalo – dřevo si vedlo svůj vlastní tvrdohlavý život, a když jste s ním nezacházeli, jak se patří, většinou to prasklo. Úředně potvrzení zloději byli v horách Beraní hlavy vzácní, lidé tam totiž nebyli tak bohatí, aby si je mohli dovolit.

„Dobře,“ řekl Mort nakonec. „Půjdu a zkusím to. Ale co se stane, když mě nikdo nebude chtít?“

Lezek se poškrabal na hlavě.

„Nevím,“ zatvářil se nejistě. „No, myslím, že prostě budeš čekat, dokud trh neskončí. To je o půlnoci, myslím.“

A půlnoc už se blížila.

Na kočíčích hlavách se začala tvořit lehká bílá jinovatka. Na věži s orlojem, která shlížela na náměstí, vyjelo z malých dvířek několik překrásných mechanických figur, které odbily tři čtvrtě. Ještě čtvrt hodiny do půlnoci. Mort se otrásl, ale uvnitř ho pálil stud a hořel plamen umíněnosti, který byl žhavější než propasti pekelné. Dýchal si na prsty, aby si nějak ukrátil dlouhou chvíli, a upíral oči k nebi, aby se vyhnul pohledům těch několika opozdílů, kteří ještě zbývali na náměstí.

Většina stánkařů už sbalila své obchůdky se zbožím a odešla. Dokonce i muž, který prodával masové pirožky, přestal hlasitým pokřikem vychvalovat své zboží a bez ohledu na vlastní bezpečí se do jednoho z nich sám zakousl.

Poslední z Mortových spolutrpiteľů zmizeli už před několika hodinami. Šilhavého mladíka se shrbenými zády, kterému strašlivě teklo z nosu, si odvedl jediný místní žebrák, který ho prohlásil za ideální materiál. V mládenci, který stál vedle Morta z druhé strany, našel zalíbení výrobce hraček. Jeden po druhém odcházeli, aby se z nich stali kameníci, kováři, vrazi, obchodníci s látkami, bednáři, podvodníci, zednáři a orači. Během několika minut začne nový den a stovky chlapců před sebou

začnou s nadějí valit novou nadějnou kariéru a nový užitečný život.

Mort si s lítostí pomyslel, proč si asi nikdo nevybral jeho. Pokoušel se vypadat úctyhodně, každému potenciálnímu zájemci se díval zpříma do očí a snažil se na něj udělat dojem už pohledem. Chtěl jím vyjádřit svou skvělou povahou a výjimečně příjemné vlastnosti. Nezdálo se, že by to mělo ten patřičný účinek.

„Nechtěl bys teplý masový pirožek?“ ptal se ho otec.

„Ne, díky.“

„Dává je lacino.“

„Ne, opravdu ne.“

„Aha.“

Lezek zaváhal.

„Mohl bych se ho zeptat, jestli nepotřebuje učedníka,“ dodal s nadějí v hlase. „Tohle veřejné stravování je spolehlivý a výnosný podnik.“

„Myslím si, že nepotřebuje,“ řekl Mort.

„No jo, asi ne,“ zasmušil se Lezek. „On je to spíš kšeft pro jednoho, řekl bych. No, stejně už je pryč. Víš co? Nechám ti kousek svýho.“

„Já fakt nemám hlad, tati.“

„Nenašel jsem tam skoro žádný chrupavky.“

„Hm. Ale stejně nemám hlad.“

„Tak jo.“ Lezek trochu posmutněl. Chvilku podupával, aby si obnovil krevní oběh v nohou, a mezi zuby si neslyšně zahvízdal několik taktů jakési písničky. Cítil, že by měl synovi něco říci, poskytnout mu nějakou radu, poukázat na to, že život má své stinné, ale i světlé stránky, obejmout ho kolem ramen a zešíroka se rozhovořit o problémech dospívající mládeže, měl by prostě a jasně naznačit, že svět je skvělé a legrační místo, kde lidé nemají právo být, obrazně řečeno, tak pyšní, aby odmítli skvělý teplý pirožek s masovou náplní.

Zůstali sami. Mráz, poslední letošního roku, sevřel kameny

do ojínných pěstí. Vysoko ve věži nad jejich hlavami se ozvalo *clnk* palečného kola, pohnulo se táhlo, uvolnila se západka a těžké olovené závaží kleslo dolů. Pak se ozval nepříjemný kovový skřípot a dvířka v ciferníku hodin se otevřela, a uvedla tak do chodu hodinový stroj pohánějící postavičky. Kováři se trhaně rozmáchli kladivy, jako by trpěli robotickou artritidou, a začali odzvánět nový den.

„No a máme to za sebou,“ prohlásil s určitou nadějí v hlase Lezek. Budou si muset někde najít nějaký nocleh – noc svátku Prasečí hlídky nebyl čas, kdy by se lidé potulovali po horách. Možná že tady někde bude nějaká teplá stáj, kde by je...

„Půlnoc bude, až zazní poslední úder,“ prohlásil Mort nepřítomně.

Lezek pokrčil rameny. Síla Mortovy zarputilosti ho odzbrojovala a porážela.

„No dobře,“ zabručel. „Tak tedy počkáme.“

A v té chvíli zaslechli *klip-klap* koňských podkov, které zaduněly na prázdném náměstí hlasitěji, než by odpovídalo zákonům obyčejné akustiky. Pravda byla, že to *klip-klap* vyjadřovalo zvuk, který Mortovi chřestivě zaduněl v hlavě, jen velmi nepřesně. Když slyšíte *klip-klap*, představíte si veselého malého poníka, který by dokonce mohl mít na hlavě i slaměný klobouk s dírami pro uši. Cosi ostrého v tomhle zvuku velmi jasně naznačovalo, že *tady* se slaměné klobouky nenosí.

Kůň vešel na náměstí cestou od středu,* z mohutných bílých boků mu stoupala pára a z dláždění pod nohama mu odletovaly jiskry. Klusal pyšně jako válečný kůň. A samozřejmě neměl na hlavě žádný slaměný klobouk.

Vysoký jezdec, který mu seděl na hřbetě, byl proti mrazu

* Pozn. překl.: *Střed a okraj jsou zeměplošské světové strany. Označují směr na Střed nebo na Okraj Plochy. Vedlejší světové strany jsou pak posměr a protisměr. Podrobněji viz. první díl Úžasné Zeměplochy (Barva kouzel, Talpress, 1993).*

zabalen do silného a širokého pláště s kapucí. Když kůň došel do středu náměstí, jezdec sestoupil na zem a chvilku se zabýval něčím za sedlem. Nakonec on – nebo ona – vytáhl sáček s ovsem, připevnil ho koni k hlavě a přátelsky ho popleskal po šíji.

Vzduch se najednou změnil. Mortovi se zdálo, že zhoustl, byl téměř hmatatelný a podivně mastný a stíny kolem Morta se naplnily malými namodralými a načervenalými duhami. Jezdec vykročil k němu, plášť kolem něj se nadouval a jeho podpatky vydávaly na kočíčích hlavách podivný kostěný klapot. Byl to jediný slyšitelný zvuk – jinak na celé náměstí padlo ticho a zahalilo ho jako hustý chomáč vaty.

Celý ten skvělý efekt pak zkazila zamrzlá louže uježděná přes den místními kluky.

ALE SAKRA!

Nebyl to hlas. Slova byla v pořádku, ale vynořila se Mortovi v hlavě, aniž se unavovala projít mu ušima.

Rozběhl se na pomoc ležící postavě a zjistil, že drží ruku, která se skládá jen z vyleštěných kůstek a je hladká a nažloutlá jako stará kulečnicková koule. Kápě sklouzla postavě z hlavy a na Morta upřela prázdné oční důlky holá lebka.

Nebyly úplně prázdné. Hluboko v nich, podobné vzdáleným oknům, která se otvírají přes hlubiny vesmíru, zářily dvě malé modré hvězdy.

Morta napadlo, že by měl vlastně být vyděšený, a tak ho trochu šokovalo, když si uvědomil, že není. Ačkoli tu před ním seděl kostlivec, který si mnul kolena a bručel, z nějakého zvláštního důvodu nebyl strašidelný, protože byl živý a neobyčejně impozantní.

DÍKY, CHLAPČE, řekla lebka. JAK SE JMENUJEŠ?

„No,“ odkašlal si Mort nejistě, „Mortimer... pane. Říkají mi Mort.“

TO JE ALE NÁHODA, prohlásila lebka. POMOZ MI VSTÁT, PROSÍM TĚ.

Postava nejistě vstala a začala se oprašovat. Teprve teď si Mort všiml, že má kolem pasu široký kožený pás, na kterém jí visel meč s bílou rukojetí.

„Doufám, že jste si neublížil, pane,“ řekl Mort vychovaně.

Lebka se usmála. Samozřejmě, pomyslel si Mort, vždyť ani neměla příliš na výběr.

JSEM SI JIST, ŽE JE VŠECHNO V POŘÁDKU. Lebka se rozhlédla na všechny strany, a jak se zdálo, teprve teď zahlédla Lezka, který snad poprvé v životě ztuhl na místě. Mort měl dojem, že by teď bylo na místě vysvětlení.

„To je můj otec,“ řekl a snažil se před zmíněného v ochranném gestu přesunout, aniž by se přitom nějak dotkl podivné postavy. „Odpusťte, pane, ale vy jste Smrt?“

SPRÁVNĚ. JEDNIČKA Z POZOROVÁNÍ, CHLAPČE.

Mort polkl.

„Otec je hodný člověk,“ prohlásil. Chvilku přemýšlel a pak dodal: „Opravdu, moc hodný. Nechal byste ho, prosím, na pokoji, jestli vám to nevádí? Nevím, co jste s ním udělal, ale byl bych rád, kdybyste s tím přestal. Neberte si to osobně.“

Smrt ustoupil a naklonil hlavu na jednu stranu.

JEN JSEM NÁS DVA NA CHVÍLI POSTAVIL MIMO ČAS, řekl. NEUVIDÍ NIC, CO BY HO MOHLO VYŠTRAŠIT NEBO ROZČÍLIT. NE, CHLAPČE, JÁ PŘIŠEL PRO TEBE.

„Pro mě?“

JSI TADY PŘECE PROTO, ŽE CHCEŠ NĚKAM DO UČENÍ?

Mortovi začalo pomalu svítat. „Vy hledáte učedníka?“ zeptal se.

Oční důlky se obrátily přímo k němu a modravé hvězdičky zazářily.

TAK, TAK.

Smrt mávl kostnatou rukou. Náměstí na okamžik ozářil purpurový záblesk, něco jako viditelné „pic“ a Lezek se pohnul. Protože čas dostal povolení vplížit se nazpět, na věži nad jeho hlavou pokračoval orloj v odbíjení půlnoci.

Lezek zamrkal.

„Nějak ses mi na minutku ztratil,“ řekl. „Promiň, musel jsem se nad něčím zamyslet.“

NABÍZEL JSEM VAŠEMU CHLAPCI, ŽE HO VEZMU DO UČENÍ, řekl Smrť. DOUFÁM, ŽE MU K TOMU DÁTE SOUHLAS?

„A co jste to říkal, že děláte?“ vyptával se Lezek kostry v černém plášti, aniž na něm bylo vidět nějaké překvapení.

DOPRAVUJI DUŠE MRTVÝCH NA ONEN SVĚT, odpověděl klidně Smrť.

„Aha,“ přikývl Lezek, „jasně, mohlo mě to hned napadnout podle toho, jak jste oblečený. To je velice potřebná práce a taková stálá. Asi budete dobře zavedený, že?“

NO, NĚJAKOU DOBU UŽ TO SKUTEČNĚ PROVOZUJI, TO JE PRAVDA, přikývl Smrť.

„Výborně. Skvěle. Nikdy mě nenapadlo, že by Mort mohl dělat něco takového, víte, ale je to dobrá práce, fakt dobrá, a je na to vždycky spoleh. Jak se jmenujete?“

SMRŤ.

„Tati –“ začal Mort naléhavě.

„No, nevzpomínám si, že bych o vaší firmě kdy slyšel,“ zamyslel se Lezek. „Kde všude vlastně pracujete?“

OD MOŘSKÝCH HLUBIN K VÝŠKÁM, KAM ANI ORLI NEMOHOU, odpověděl Smrť.

„Nó, to je fakt moc hezký kšeft,“ přikývl spokojeně Lezek. „Víte, upřímně řečeno, já –“

„Tati –“ zatahal ho Mort za kabát.

Smrť položil Mortimerovi ruku na rameno.

TVŮJ OTEC VIDÍ A SLYŠÍ NĚCO JINÉHO, NEŽ VIDÍŠ A SLYŠÍŠ TY, řekl. ZBYTEČNĚ BYS MU PŘIDĚLÁVAL STAROSTI. MYSLÍŠ, ŽE BY STÁL O TO, VIDĚT MĚ Z MASA A KOSTÍ, JAK SE ŘÍKÁ?

„Ale vy jste přece Smrť,“ řekl Mort. „Chodíte světem a zabíjíte lidi!“

JÁ? A ZABÍJET? řekl Smrť a bylo vidět, že se cítí opravdu do-
tčen. TO TEDY NE. LIDÉ SE ZABÍJEJÍ SAMI, ALE TO JE JEJICH VĚC. JÁ TO

PROSTĚ JEN OD TOHO OKAMŽIKU PŘEBÍRÁM. KONECKONCŮ, NEBYL BY TO TROCHU ŠÍLENÝ SVĚT, KDYBY SE LIDÉ ZABÍJELI A PŘITOM NEUMÍRALI? NEZDÁ SE TI?

„No, asi ano –“ řekl pochybovačně Mort.

Mort nikdy neslyšel slovo „fascinující“. V rodinném slovníku se běžně nevyskytovalo. Ale v srdci mu zaplála jiskřička, která mu říkala, že tady je něco úžasně tajemného a trochu strašidelného, a přitom zas ne strašlivého, a že jestli si nechá tuhle příležitost proklouznout mezi prsty, bude si to celý život vyčítat. Vzpomněl si na celý ten potupný den a taky na dlouhou cestu domů...

„Poslyšte,“ začal opatrně, „nemusím umřít, abych se mohl stát vaším učedníkem, že ne?“

BÝTI MRTEV NENÍ POVINNÉ.

„A co postava, myslím maso... tedy kosti...?“

JESTLI NECHCEŠ, NEMUSÍŠ.

Mort si vydechl. V duchu už byl skoro rozhodnutý.

„Když s tím bude otec souhlasit...“ přikývl.

Podívali se na Lezka, který se škrabal ve vousích.

„Tak co říkáš, Morte?“ zeptal se s jistou bezstarostností pacienta v záchvatu vysoké horečky. „Samozřejmě chápu, že si málokdo představuje takové zaměstnání, přiznávám, že i já měl na mysli něco jiného. Ale na druhé straně všichni uznávají, že být zaměstnancem pohřebního ústavu je poctivé a ctěné zaměstnání. No, rozmysli si to.“

„Pohřební ústav?“ zeptal se v rozpacích Mort. Smrť přikývl a spikleneckým gestem zvedl prst k zubům.

„Je to opravdu zajímavé,“ řekl Mort pomalu. „Myslím, že bych to docela rád zkusil.“

„Kde jste říkal, že máte podnik?“ zeptal se Lezek. „Je to daleko?“

NE DÁL NEŽ NA SÍLU STÍNU, odpověděl Smrť. KDYŽ VZNIKLA PRVNÍ ŽIVÁ BUŇKA, BYL JSEM U TOHO. KDE SE OBJEVÍ ČLOVĚK, TAM

SE OBJEVÍM I JÁ. A AŽ SE BUDE POSLEDNÍ ŽIVÝ TVOR PLAZIT POD CHLADNOUCÍM SLUNCEM, BUDU U TOHO.

„Aha,“ řekl Lezek. „Vidím, že se vám opravdu musí dařit.“ Vypadal trochu nepřítomně, jako člověk, který se nějakou dobu pokoušel vzpomenout si na něco důležitého a nakonec se vzdal.

Smrt ho přátelsky poklepal po rameni a obrátil se k Mortovi.

MÁŠ S SEBOU NĚJAKÉ VĚCI, CHLAPČE?

„Jo,“ odpověděl Mort, ale pak si na něco vzpomněl. „Jenže mám dojem, že jsem je zapomněl v obchodě. Tati, že jsme nechali uzlík s mými věcmi v obchodě, kde jsme koupili šaty?“

„Jenže ten bude zavřený,“ řekl Lezek. „Na Den prasečí hlídky jsou všechny obchody zavřené. Budeš se sem muset vrátit pozítří – vlastně dnes už zítra.“

NO, NA TOM ANI TAK NEZÁLEŽÍ, řekl Smrt. POJEDEME HNED. URČITĚ TADY BUDU MÍT BRZO NĚJAKOU PRÁCI.

„Doufám, že se budeš moct brzo zastavit doma,“ obrátil se Lezek k Mortovi. Zdálo se, že svádí neúspěšný boj se svými myšlenkami.

„No, já si myslím, tati, že to by asi nebyl zrovna ten nejlepší nápad,“ odpověděl mu rychle Mort.

„No, tak na shledanou, chlapče,“ zamrkal Lezek. „A koukej dělat, co ti řeknou, slyšíš? A – promiňte, pane, nemáte náhodou také syna?“

Zdálo se, že ta otázka Smrtě poněkud zaskočila.

NE, řekl nakonec, NEMÁM ŽÁDNÉHO SYNA.

„Jestli vám to nevadí, rád bych si jen na chvíličku promluvil tuhle s chlapcem o samotě.“

ZAJDU SE PODÍVAT NA KONĚ, řekl Smrt s více než lidským taktem.

Lezek objal syna kolem ramen, což mu vzhledem k nestejně výšce dělalo poněkud potíže, a jemně ho postrčil po náměstí.

„Morte, víš co mi tvůj strýc Hameš ještě řekl o učednících?“ zašeptal mu do ucha.

„Ne, co?“

„Víš, řekl mi ještě jednu věc,“ svěřoval se mu polohlasně otec. „Řekl mi, že nejsou výjimečné případy, kdy učedník zdědí po pánovi celou živnost. Co tomu říkáš?“

„No, já nevím,“ řekl Mort.

„To stojí za to, aby se nad tím člověk zamyslel,“ nakláněl se k němu Lezek.

„Já o tom přemýšlím, tati,“

„Hameš říká, že tak začalo dost mladých mužů. Víš, dokázali, že jsou užiteční, vydobyli si důvěru svého pána a... no, když mají třeba v domě dceru... neříkal pan, hm, pan tento... něco o dcerách?“

„Pan kdo?“ zeptal se Mort.

„Pan...tvůj nový pán.“

„Aha, ten. Ne. Ne, myslím, že ten nemá žádnou dceru,“ odpověděl Mort pomalu. „Myslím si, že to vůbec není rodinný typ.“

„Mnoho bystrých mladých mužů vděčí za svůj úspěch vhodnému sňatku,“ pokračoval vmlouvavě Lezek.

„Ano?“

„Morte, mám dojem, že mě vůbec neposloucháš.“

„Cože?“

Lezek se najednou na dláždění pokrytém jinovatkou zastavil a otočil mládence obličejem k sobě, aby mu viděl do tváře.

„Budeš se muset chovat mnohem líp než teď,“ prohlásil. „Cožpak to, chlapče, nechápeš? Jestli chceš na tomhle světě něčeho dosáhnout, musíš se především naučit *poslouchat*. To ti říkám jako tvůj otec!“

Mort se otci zadíval do tváře. Byl by mu rád řekl mnoho věcí, jak ho má rád, jaký má strach, toužil zeptat se, co jeho otec v minulých minutách viděl a slyšel. Chtěl říci, že se cítí, jako by lezl na krtinu a zjistil, že je to ve skutečnosti činná sopka. Taky by ho zajímalo, co otec myslí tím „vhodným sňatkem“.

Nakonec se však zmohl jen na: „Ano. Děkuju ti, tati. Asi bych už měl jít. Zkusím ti napsat dopis.“

„Určitě půjde kolem někdo, kdo nám ho bude umět přečíst,“ řekl Lezek. „Sbohem, Morte.“ Hlasitě se vysmrkal.

„Sbohem, tati. Určitě vás přijdu jednou navštívit.“

Smrť opatrně zakašlal, i když v jeho podání to zaznělo jako zapraskání prastarého dubového trámu plného červotočů.

MĚLIBYCHOM SE VYDAT NA CESTU, řekl, TAK SI, MORTE, NASKOČ.

Když se Mort vyhrabal na koňský hřbet za stříbrem zdobené sedlo, nahnul se Smrť dolů a potřásl Lezkovi rukou.

DĚKUJU VÁM, řekl.

„Je to hodný kluk a má dobré srdce,“ zvedl k němu Lezek oči. „Je trochu zasněný, to je všechno. Koneckonců, všichni jsme přece byli kdysi mladí.“

Smrť o tom chvilku uvažoval.

NE, řekl nakonec. MYSLÍM SI, ŽE TO TAK DOCELA NENÍ.

Pozvedl otěže a obrátil koně směrem k Okraji. Z místa za zády postavy v temném plášti zoufale mával Mort.

Lezek mu mával na oplátku. Když mu kůň s oběma jezdci nakonec zmizeli z očí, spustil ruku a udiveně se na ni podíval. Ten stisk...byl takový podivný. Jenže si ani za nic nemohl uvědomit proč.

Mort poslouchal, jak pod koňskými kopyty chřestí drobné kamení. Když vjeli na cestu, změnilo se chřestění v tichý dusot podkov v měkké hlíně a nakonec nebylo nic.

Podíval se dolů a zjistil, že se pod ním rozprostírá podivná krajina: noc tu a tam postříbřená měsíčním svitem. Kdyby spadl s koně, jedině, na co by mohl narazit, byl vzduch.

Pevněji sevřel ruce na sedle.

Pak se k němu Smrť otočil přes rameno. NEMÁŠ HLAD, CHLAPČE?

„Mám, pane.“ Ta slova Mortovi vyletěla přímo ze žaludku, aniž se zeptala na souhlas jeho mozku.

Smrť přikývl a přitáhl koni otěže. Zvíře se zastavilo ve vzduchu a pod ním se třpytilo obrovské kruhové panoráma Plochy.

Tu a tam bylo vidět oranžovou záři města a teplá moře nedaleko Okraje slabě světélkovala. Z několika hlubokých údolí se jako nazlátlá mlha pomalu odpařovalo pomalé a těžké zeměplošské denní světlo, které tam navečer uvázlo.*

Jenže to všechno bylo zastíněno září, která stoupala k nebi od samotného Okraje. Obrovské prameny světla zářily a zařevávaly se do noční temnoty. Svět ohraničovaly vysoké zlaté stěny.

„To je nádhera,“ řekl tiše Mort. „Co je to?“

TO JE SLUNCE, KTERÉ JE V NOCI POD PLOCHOU, odpověděl mu Smrť.

„Takhle to vypadá každou noc?“

KAŽDOU NOC, přikývl Smrť. PŘÍRODA UŽ JE TAKOVÁ.

„Ví o tom vůbec někdo?“

JÁ. TY. BOHOVÉ. DOBRÉ, CO?

„No sákryš!“

Smrť se naklonil v sedle a zahleděl se dolů, na království světa.

NEVÍM, JAK TY, ALE PŘI TOM, JAKÝ MÁM HLAD, BYCH KLIDNĚ

* Pozn. autora: *Prakticky cokoliv se může pohybovat rychleji než zeměplošské světlo, které je proti normálnímu světlu líné a krotké. Jak tvrdí filozof Li-Tin O'Vevidle, jediná věc, která je rychlejší než obyčejné světlo, je monarchie. Svou teorii zdůvodňuje O'Vevidle takto: V zemi může být jen jeden král a tradice vyžaduje, aby mezi jednotlivými panovníky nebyla žádná časová mezera, takže když zemře král, musí pravomoci přejít na jeho dědice okamžitě. Li-Tin tvrdí, že z toho zákonitě vyplývá, že musí existovat jakési elementární částice – králony, nebo možná vladařony, které jsou toho příčinou. Samozřejmě někdy se to nepodaří, to když letící králony narazí v letu na antimonarchon nebo republikon. Li-Tin O'Vevidle chtěl tento objev využít k vysílání zpráv, měl nesmírně ambiciózní plány, které dokonce zahrnovaly opatrné mučení menších králů s úmyslem modulovat vysílaný signál, ale k jejich dalšímu rozvinutí už nedošlo, protože v té chvíli bar zavíral.*

UBLÍŽIL NE JEDNOMU, ALE DVĚMA KUŘATŮM. VÍŠ CO? SPROVODÍME ZE SVĚTA NĚJAKÉ KARI.

I když už bylo nějakou dobu po půlnoci, dvojměstí Ankh-Morpork kypělo nočním životem. Mort si původně myslel, že je v Ovčím hřbetu pěkně rušno, ale v porovnání s lidským vírem, který teď hučel na ulici kolem, byl v tom podhorském městečku ruch jako v márnici.

Ankh-Morpork už se pokoušela popsat řada básníků. Neuspěli. Možná že za to může nepopsatelná živost toho místa nebo je to zčásti i tím, že město s milionem obyvatel a žádnou kanalizací je pro básníky, kteří dávají přednost narcisům, přece jen trochu velké sousto. Tomu se nelze divit. Řekněme tedy, že Ankh-Morpork je stejně plný života jako starý sýr za horkého dne, hlasitý jako kletba v chrámu, lesklý jako pomáda, barevný jako podlitina a hýbe se průmyslovou činností, obchodem, podnikáním a podezřelými kšeftíky jako psí zdechlina v termitišti.

Byly tam chrámy s doširoka otevřenými vraty a plnily ulice zvukem gongů, činěly a – to v případě některých konzervativně fundamentalistických náboženství – krátkými výkřiky obětí. Byly tam obchody, jejichž podivnému zboží nestačil vnitřní prostor, a tak vyhřezlo na ulici. Taky tam bylo na první pohled nezvyklé množství příjemných mladých dam, které si zřejmě nemohly dovolit pořádné oblečení. Zářily tam pochodně, předváděly se žongléři a pokřikovali nejrůznější prodavači přechodných radostí a potěšení.

A mezi tím vším kráčel Smrt. Mort napůl čekal, že se bude vinout zástupy jako dým, ale vůbec to tak nebylo. Bylo to jednoduše tak, že ať kráčel Smrt, kudy chtěl, lidé mu tak nějak prostě uhýbali z cesty.

U Morta to však nefungovalo. Ten dav, který se tak nenápadně a ochotně rozestupoval před jeho pánem, se pokaždé zavřel dost rychle na to, aby mu stál v cestě. Měl pošlapané nohy, natlučená žebra, lidé se mu neustále pokoušeli prodat podivná

koření a vemlouvavě tvarovanou zeleninu a jakási starší paní mu proti vši logice začala vykládat, že je pěkně stavěný mladík, že by s tím mohli ledacos udělat a jestli by si nechtěl hezky užít.

Mort jí slušně poděkoval a řekl, že on si až dosud docela pěkně užíval.

Smrť došel na roh ulice a na vyleštěné mozkovně jeho lebky se odrazila záře pochodní. Tam se zastavil a nasál vzduch. Kolem rohu se potácel jakýsi opilec a bez zjevného důvodu obešel na své zmatené pouti velkým obloukem místo, kde Smrť stál.

TAK TOHLE JE MĚSTO, CHLAPČE, řekl Smrť. CO ŘÍKÁŠ?

„Je hrozně veliké,“ řekl Mort nejistě. „Víte, není mi jasné, proč se všichni chtějí mačkat zrovna na tomhle kousku, když je jinde docela prázdné?“

Smrť pokrčil rameny.

MNĚ SE TADY LÍBÍ, řekl. JE TO PLNÉ ŽIVOTA.

„Pane?“

PROSÍM?

„Co je to karí?“

V temných důlcích Smrťovy lebky zaplály dva namodralé ohníčky.

KOUSL SIS NĚKDY DO KOSTKY LEDU, KTERÁ BYLA ROZŽHAVENÁ DO BĚLA?

„Ne, pane,“ odpověděl po pravdě Mort.

TAK TAKOVÉ JE SPRÁVNÉ KARÍ.

„Pane?“

PROSÍM?

Mort pracně polkl. „Promiňte, pane, ale otec mi říkal, že když něčemu nerozumím, mám se na to zeptat, nevadí to, pane?“

TO JE VELMI SPRÁVNÉ, přikývl Smrť. Zahnul do postranní uličky a zástup se před ním rozestupoval jako neuspořádané molekuly.

„Víte, pane, chtěl jsem se zeptat, člověk si nemůže nevšimnout, totiž jak bych vám to... je to tak nápadné, že...“

VEN S TÍM, HOCHU.

„Jak vlastně jíte?“

Smrť se zastavil tak náhle, že do něj Mort zezadu vrazil. Když otvíral ústa, aby se omluvil, umlčel ho Smrť mávnutím ruky. Zdálo se, že něco poslouchá.

OBČAS JSOU TAKOVÉ CHVÍLE, řekl napůl pro sebe, ŽE SE I JÁ SKORO ROZZLOBÍM.

Otočil se na patě a rychlým krokem se pustil s rozevlátým pláštěm uličkou. Ulička se klikatila mezi temnými zdmi a spícími domy, ani ne tak cesta, jako spíš klikatá puklina. Nakonec se Smrť zastavil u vetché kádě plné vody, natáhl se až skoro ke dnu a vytáhl malý látkový sáček, ke kterému byla připevněna cihla. Vytáhl svůj meč, který v temnotě vypadal jako modře zářící paprsek, a přeřízl motouz utažený kolem hrdla sáčku.

OPRAVDU SE VELMI ZLOBÍM, řekl. Obrátil sáček dnem vzhůru a Mort viděl, jak z něj vypadly tři ubohé uzlíčky mokré srsti a zůstaly v loužičce vody ležet na dláždění. Smrť natáhl kostnatý prst a jemně je pohladil.

Za nějakou chvíli začalo z utopených zvířátek stoupat něco jako šedý kouř a ve vzduchu se utvořily tři obláčky ve tvaru kořat. Občas slabě zamňoukaly, protože je mátl jejich podoba, a když se jich chtěl Mort dotknout, zalechtalo to a ruka mu prošla skrz.

KDYŽ SE STANE NĚCO TAKOVÉHO, POMYSLÍ SI O LIDECH SVOJE, prohlásil Smrť. Foukl na kořata a obláčky se rozechvěly. Jejich mňoukání jako by přicházelo odkudsi hodně daleka, a to ještě úzkou trubičkou.

„To jsou jejich duše, že?“ zeptal se Mort. „Jak vypadají lidé?“

MAJÍ TVAR LIDÍ, odpověděl mu Smrť. V ZÁSADĚ TO ZÁLEŽÍ NA CHARAKTERISTICE MORFOGENETICKÉHO POLE.

Vzdychl jako rubáš ve větru, sebral kořata ze vzduchu a uložil je kdesi v rozměrných záhybech svého pláště. Pak vstal.

TAK A TEĎ UŽ KONEČNĚ TO KARÍ, řekl.

* * *